

Törnström-Hiidenheimon sukuseura

Varsinainen sukukokous

Nuukio 26.7.2014

Arvonimilautakunnan varapuheenjohtaja, valtiotieteen tohtori

Kari Jalas:

ARVONIMISTÄ

Suomessa on kaksi virallista julkista kiittämisjärjestelmää, arvonimet ja kunniamerkit.

Näiden instituutioiden peruspiirteet kaikkien on hyvä tuntea sekä julkisen tunnustuksen saajina että huomionsoitusaloitteiden tekijänä.

Törnström-Hiidenheimo –suvun piirissä on vuosikymmenten saatossa ollut useita henkilöitä, joille on suotu arvonimi: Sven Israel Törnström oli taloustirehtööri, Artturi Hiidenheimo kunnallisneuvos, Rakel Jalas oli lääkintöneuvos (1952, ensimmäinen naispuolinen!), Uno Sirenus talousneuvos (1966), Arno Forsius on professori (2002) ja Jyrki Ritvala liikenneneuvos (2009).

Vihdin Uutisissa julkaistiin 14.7.1982 Henrik Degermanin artikkeli ”Vihti tittelikuntana”, jossa tarkastellaan laajemmin vihtiläistä arvonimihistoriaa.

1. Arvonimi-instituution kehitys

Suomalaisen arvonimi-instituution taustana ovat Ruotsin ja Venäjän rankiluettelot, vuoden 1919 hallitusmuoto (15§), laki julkisen arvonannon osoituksista ja tasavallan presidentin asetus arvonimistä vuonna 2000. Valtioneuvoston kanslian ohjeet menettelytavoista arvonimiasioissa sisältävät yksityiskohtaisia tietoja arvonimiesitysten laatimiseen.

Valtionhoitaja Mannerheimin ansioksi on luettava, että arvonimi- ja kunniamerkitraditiot jatkuivat myös uudessa Suomen tasavallassa. Mannerheim arvosti molempia traditioita ja myös käytti niitä taitavasti.

2. Arvonimen edellytykset

Arvonimen saajalta edellytetään kolmea asiaa: Erityisiä ansioita omalla urallaan, merkittäviä yhteiskunnallisia ansioita sekä hyvämaineisuutta ja nuhteettomuutta. Kukaan ei voi hakea arvonimeä itselleen.

Arvonimen saajan tulee siis olla hyvämaineinen ja nuhteeton. Tämän toteamiseksi pyydetään poliisin lausunto ja ote rikosrekisteristä.

Arvonimen saajalta edellytetään yli 50 vuoden ikää. Poikkeuksena tästä säännöstä on Nokian vuorineuvos Kari Kairamo, joka sai arvonimensä 49-vuotiaana vuonna 1982.

Kunniamerkin saamisesta tulee olla kulunut vähintään 5 vuotta.

Arvonimeä ei ole tarkoitettu syntymäpäivälahjaksi.

3. Toistasataa arvonimeä

Arvonimet jaetaan 16 eri veroluokkaan. Korkeimmassa luokassa ovat valtioneuvoksen ja vuorineuvoksen arvonimet. Arvonimiä on yhteensä 108, uusimpana ylisosiaalineuvos. Tämän arvonimen ja myös arkkiatrin arvonimen kantajia on kerrallaan vain yksi. Myös pitäjänneuvoksia voi olla kunnassa vain yksi.

Uusiakin arvonimiä esitetään, mutta esitykset johtavat harvoin tulokseen. Niinpä Suomessa ei ole esimerkiksi korroosioneuvoksia eikä kyläpäälliköitä.

Elinkeinoelämän arvonimistä tärkeimmät ovat vuorineuvos, kauppaneuvos ja teollisuusneuvos, yrittäjäneuvos, talousneuvos sekä taloustirehtööri.

4. Arvonimihakemuksen käsittely ja arvonimen myöntäminen

Esitykseen tulee liittää hakijoiden sitoumus veron maksamisesta ja saajaksi esitetyn suostumus tietojen hankkimiseen. Arvonimen mahdollisen saajalla ja aloitteentekijöillä ja puoltajilla on suuri vastuu.

Esitykset menevä ensin valtioneuvoston kanslian valmisteluu, joka pyytää esityksistä tarvittavat lausunnot. Arvonimilautakunta (7 jäsentä) kokoontuu kahdesti vuodessa pääministerin puheenjohtolla ja tekee tasavallan presidentille ratkaisuehdotuksen.

Tasavallan presidentti tekee päätöksensä valtioneuvostossa, mutta ei ole sidottu arvonimilautakunnan tai esittelijöiden kantaan.

Tasavallan presidentti voi halutessaan myöntää melkein kenelle hyvänsä lähes minkä arvonimen hyvänsä. Rajoituksina ovat perustuslaki sekä laki julkisen arvonannon osoituksista. Veronmaksusta presidenttikään ei voi vapauttaa. Toisaalta kenelläkään ei ole oikeutta arvonimeen, vaikka kuinka täyttäisi arvonimen edellytykset.

Arvonimestä täytyy maksaa, mutta sitä ei voi ostaa.

Vuosittain tehdään noin 250 arvonimiesitystä, joista noin kaksi kolmesta johtaa arvonimen myöntämiseen.

5. Arvonimen käyttö

Arvonimet ovat suomenkielisiä tai ruotsinkielisiä. Muille kielille niitä ei pidä kääntää. Ei pidä edes yrittää. Councillor of Mining vuorineuvoksen englanninkielisenä käännöksenä herättää ulkomailla vain ihmetystä.

Arvonimi ei muuta saajaansa, mutta jokainen tietyn arvonimen saaja muuttaa kyseisen arvonimen mainetta ja asemaa yhteiskunnassa.

Arvonimen voi myös menettää, jos asianomainen tuomitaan yli vuodeksi vankilaan. Tätä ei ole vielä tapahtunut.

Arvonimiasioissa ei saisi tapahtua virheitä, ei edes tyylivirheitä. C.G.E. Mannerheimille hankittiin sotamarsalkan arvonimeä jo vuonna 1928. Hanke ei kuitenkaan johtanut toivottuun tulokseen. Viisi vuotta myöhemmin 19.5.1933. valtioneuvosto myönsi Mannerheimille sotamarsalkan arvon. Leimavero oli 4000 mk, majurin kuukausipalkka, ja lasku lähetettiin epähuomiossa ja ajattelemattomasti Mannerheimille itselleen. Ottaessaan rahat lompakostaan Mannerheim totesi everstiluutnantti Airoille kuivasti: ”Hyvä, etteivät tehneet isompaa herraa”. Tekivät kuitenkin. Mannerheim sai Suomen marsalkan arvonimen 29.5.1942, juuri ennen 75-vuotispäiväänsä. Siitä ei häneltä sentään peritty leimaveroa.
